

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО КЛАСИЧЕСКИ И НОВИ ФИЛОЛОГИИ

Том 114

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF CLASSICAL AND MODERN PHILOLOGY

Volume 114

ЗА ЕЗИКА И НЕГОВАТА ВЛАСТ. „ЧЕТВЪРТАТА“ ВЛАСТ НА ЕЗИКА

МАРИАНА ГЕОРГИЕВА

*Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
Българска академия на науките, гр. София*

***#СамиЗаедно: Следобедът на света
(наместо дневник)
Георги Господинов (dnevnik.bg, 07:56, 25 май 20)***

ABOUT LANGUAGE AND ITS POWER. THE "FOURTH" POWER OF LANGUAGE

***#SamiTogether: The afternoon of the world
(instead of a diary)
Georgi Gospodinov (dnevnik.bg, 07:56, 25 May 20)***

Резюме. Властта на езика изисква компетентност. Езикът на „четвъртата власт“ не бива да създава мита за снижаване на книжовната норма, защото неориториката на „четвъртата власт“ има немаловажното призвание да придава публичност на политиката като концепт на властта и ценност на демократичното ни общество. Стратегията на информационния обмен трябва да обедини аудиторията и да се служи добросъвестно на словото и на способността на езика да моделира – все едно, езиково съзнание, езикова личност, езикова култура, културни традиции.

Ключови думи: неориторика на четвъртата власт, стратегия на информационния обмен, парадигмата власт, прототип на властта на езика

Abstract. The power of language requires competence. The language of the "fourth power" should not create the myth of lowering the literary norm, because the neo-rhetoric of the "fourth power" has the important vocation to give publicity to politics as a concept of power and value of our democratic society. The strategy of information exchange must unite the audience and use in good faith the word and the ability of the language to model – all the same, language consciousness, language personality, language culture, cultural traditions.

Keywords: neo-rhetoric of the fourth power, information exchange strategy, the power paradigm prototype of the tongue

Властта на езика в медийния дискурс обаче има за **предмет** не просто медиезика, но неговата роля, която е прототип на общественото съгласие медиите да се определят през компромиса като четвърта позиция в парадигмата на властта като философска категория, чийто експликации преди медиите са законодателната, изпълнителната, съдебната.

Всъщност „четвърта власт“ безспорно е метафора на властта на езика в публичната му комуникативна функционалност. Медиадискурсът е тържеството на превъзходството на езика като информативен ресурс. Няма друга хипотеза за прототипа на етимона „власт“ в метафората – термин на средствата за масова информация. И още нещо може да се прибави тук – парадигмата „власт“. Прототипът на „властта“ като дълбинна семантика на етимона във всички случаи е езикът, словото, текстът.

Диахронията на медиалингвистиката сама по себе си е част от основанието да определим предмета на изследването ни – **властта на езика**. Припомняме позицията на акад. Михаил Виденов „по въпроса за „масовата грешка“ в речта на съвременната българска интелигенция“: „ 1) каква е природата на масовата грешка, и 2) каква следва да бъде ролята на езиковеда българист в обозримото бъдеще – утре или чак до 2025 г., а и след това. И двата въпроса ни показват колко много страда езикознанието ни от липсата на разработки по философия на езика“ (Виденов 2003: <https://liternet.bg/publish3/mvidenov/masovata.htm>).

Посочената от акад. Виденов в началото на века необходимост от разработки по философия на езика е съзнание за тържеството на езика. П. Рикьор го представя в четири равнища на експликация – субект на речта, субект на действието, субект на разказа (във времето) и субект на отговорността. Затова от гледна точка на философията на езика Рикьор отбелязва, че идентичността всъщност е езиковата ни идентичност. Първият критерий за човечност е езикът (Рикьор 1996: 32 – 34). Екстраполацията удобно и логично пренася тържеството на езика в територията на така наречената „четвърта власт“ – територията на публичния дискурс, на колективния субект на езика и останалите три равнища – действието, разказа и отговорността. Езикът на медиите е експликация на власт. Платон е казал, че няма тиран без софист. (Относително доказателство може да се потърси в хералдиката на Темида – възните и мечата. Херменевтиката им доказва властта на езика – възните са символ на равното

право да се изказваме, след което се спуска мечът на правосъдието и разсича с реч (*par la parole*) (Рикъор 1996).

Медиавистиката у нас представя наблюдения над отделни категориални характеристики на медиаезика и медиатекста – печат, радио, телевизия, интернет и пр. мрежи. Регистрират се грешки – „масови“, анализира се агресията, анализира се разговорността или просто се правят корпусни анализи (вж. Александрова 2012; 2017, Велева 1995, Добрева 2009, Ефтимова 2016; 2020, Сталянова, Миланов 2012, Сталянова 2020).

Анализът на езика на медиите не е просто регистрация на езикови явления, в това число и отклонения от нормата и кода. Не е и разностилието като дисонанс в текста на медийните жанрове. Не е и функционалността на жанровата парадигма в медиите. Като отбелязваме това, съвсем не омаловажаваме тази проблематика, разбира се. Напротив. Това е само част от тематиката на медиалингвистиката и тя си има своето основополагащо значение. Всичко това е контрапункт на предмета на нашето изследване – **властта на езика, проявена и доказана от езиковата медийна експликация**. И обратно – властта на езика, която „регулира“ езиковата медийна експликация през езиковите закони и езиковите норми.

Тази власт се представя съответно като гарант на и за езика като еманация на философията му да продуцира идентичност, лична и колективна – национална, от друга. В комуникативното сечение на смисъла като огледало на книжовната норма и на кода на езика триадата езиково съзнание – езикова личност – езикова култура създава граждански суверенитет. Тази триада е фон на властта на езика и заедно с това и нейна валидация.

В езика на медиите могат да се проследят например лексикализацията и граматикализацията, като се регулират по посока на обогатяване на езика и неговото бъдеще като когнитивен паспорт на националната идентичност. Ненормативните употреби обаче могат да се предотвратят. Едновременно с това точно ненормативните употреби са естествена основа, която да предпоставя създаването на модерни и актуални регулаторни механизми по посока на защитата и съхраняването на езика – пак като когнитивен паспорт на национална идентичност и културен суверенитет. Затова лингвистиката след антропоцентризма като принцип се развива и в нова посока – лингвоекология. В медийния дискурс тези процеси са податливи на улавяне и на протичане, ако се ползва когнитивният подход на изследване. Само с функционално-описателни методи, или пък формални, не могат да се овладяват рисковите за бъдещето на българския книжовен език деструктивни отклонения и прояви. Използването на методите на когнитивната лингвистика в медиалингвистиката е практика, която доказва интердисциплинарността в науката (вж. Хамидова 2018: 298).

„Четвъртата“ власт потвърждава институционалността на езика и функционалната проекция на тази институционалност, разбирани в светлината на

Хумболтовата теория за езика не като продукт на определено действие, а сам по себе си действие, т.е. формиращ идентичност, както припомнихме по-горе П. Рикъор. Тезата на Хумболт за въздействието на езика като социално явление над индивида и съзнателното му ползване, в което се отразява националният дух и се формира неговото мислене, дава основание да прозираме в защитата на езиковата норма отговорност пред обществото и държавата (Хумболт 1985).

Интердисциплинарният фокус на диахронията на научните търсения на лингвистиката потвърждава силата на книжовната норма като езиков код, който съхранява философията на езика да моделира и модулира *homo sapiens*-а в когнитивния модел на комуникацията. За нас властта на езика е книжовната норма. Ние смятаме, че нито предметът, нито методите на неофункционалната лингвистика (социолингвистика, психолингвистика, медиалингвистика, еколингвистика и пр.) не могат да противоречат на нормата и кода на езика. Всеки дял на лингвистиката по дефиниция има за предмет в крайна сметка езика, но той притежава философия, спрямо която нормата и кодът са канон. Може да се каже, че системата и структурата на езика като диалектически компоненти не могат да се оборват от нито един дял на лингвистиката, от нито една методология.

Езикът като власт и медията

Езикът естествено поставя своя субект в центъра на предметната парадигма на науката. Във всеки език протичат процеси, които изразяват определена регулярност. Доколкото тя е постижима, е функция от характеристиката на носителите на езика. Те, представяни като езиково съзнание, „тормозят“ законите на езиковите подсистеми и на взаимовръзката между езиковите равнища (вж. Костомаров 2015). Оттук следва различната степен на култура на езиковата личност, която всъщност е парадигма от езикови употреби в устна или в писмена форма.

Дяловете на лингвистиката и методологията с интердисциплинарността им като диалектическа тяхна характеристика могат просто да „разкрият“ философията на нормата и кода, за да стане езикът достъпен като когнитивно „тайнство“ за езиковото съзнание, което през културата на употребата ретранслира когнитивните оператори – концепти, чрез кода на разбирането в обновен и още по-силен като тържество на властта език. Този кръговрат на практика е модус и модератор ведно на националната идентичност и духовен суверенитет, на *homo sapiens*.

Въпросите за езиковата култура, за чистотата на езика, за масовите грешки, не са преставали да бъдат предмет на научно изследване. Тук обаче обръщаме внимание на проблемите на езика в неговата употреба в медиите. Предметът на нашите наблюдения е сам по себе си и „партньор“, така да се каже,

колкото и противоречиво или парадоксално да изглежда тази наша дързост като претенция на „четвъртата“ власт на езика. В медиите ние регистрираме непрестанно случаи на езикова отговорност и езикова грижа, но не може да се подмине и премълчи, че наред с това в медиите има немалко нарушения на нормата в езика при употребата на неговите единици – както в устната, така и в писмената форма на речта. Т.е. за езика и неговия развой като обогатяване – за бъдещето му, е нужно да се анализират регистрираните отклонения.

На второ място, медиите особено ревностно и с оправдано безпокойство са трибуна на проблемите на езиковата култура на учениците и като ключов проблем на образованието в обучението по български език и литература. Тази тема от медиадискурса се активира и когато се презентират резултатите от изследванията на функционалната грамотност на учениците, която мери PISSA, и когато е календарът на външното оценяване за учениците, и естествено по време на провеждане на държавните зрелостни изпити. Напоследък по-сдържано, но преди години много емоционално се анализираха статистиката и регистърът на езиковите „бисери“ на кандидатстудентските изпити по български език и литература.

На трето място, историята на масовите грешки и непрестанната ни ангажираност с тях.

На следващо място, напоследък толкова подчертано в обектива на публичния интерес, че даже е някак си водещо, е проблемът с престъпване на табуто и вулгаризацията на езика до обидата като отрицателен феномен, като квазиконцепт, бихме казали.

Тази условна подредба от проблеми, които проявяват както грижата за езика, така и една озадачаваща и, бихме си позволили, упорита „конфликтност“ на езиковото съзнание и езиковата личност като спорна култура, дава основание да се продължи научното изследване, но във всеки случай не като описание. Няма спор, че и като предписание нещата не са от вчера, но проблемът не е загубил остротата си. Явно, че предписанията като дефиниране и декларативност не са продуктивен механизъм. Те изглежда не достигат до тази степен, която да активира като модерация езиковото съзнание. Барьерите пред и на езиковото съзнание са предизвикателството пред изследването на властта на езика и езика на „четвъртата“ власт като диалектика на защита и обновяване на езика, като параметри на неговото функционално бъдеще.

Тук следва да се каже, че Центърът за анализ на журналистическата и политическата реч към Софийския университет допринася съществено за изграждане на публична езикова култура. Неговите корпуси от политическа реч и парламентарна риторика са изследователски ресурс безспорно.

Предизвикателството, което ние си поставяме като предмет и задача на изследване, е да се надгради описанието с интердисциплинарна изследователска визия, в която когнитивният подход е основен, водещ, за да се формулират характерът и посоката на развойните процеси по отношение на отделните ези-

кови равнища, веднъж, и по отношение на посоката на тези процеси и равнища ведно – обогатяване (лексика) и защита (граматика), втори път. Проблемите на дефицитите на концепти в случаите на негация, табу и прочие отрицателни експликации не са просто езикова агресия, или поне не само това и толкова. Разбира се, че проблемът за езиковата агресия е специално актуален днес – при това в глобален мащаб; разбира се, че следва да се анализира възможността за инкриминирането на този ненормативен езиков хаос, но заедно с това следва да се вгледаме още по-надълбоко. Следва да се обозначи пробивът в ценностната матрица на езиковото съзнание, където е налице не ценностен „взрив“, а – обратното – протича ценностен разлом в когнитивната култура на *homo sapiens*. Този срыв в езика е когнитивен проблем с тревожна лингвистична симптоматика. Езиковата експертиза е наложителна, притеснително закъсняла и стратегическа заедно с това по отношение на настоящето и бъдещето на книжовния ни език, на неговата перспективна диалектика, да кажем.

Академичната „камбана“ за масовите грешки в речта на съвременната българска интелигенция дава право да прецизираме проблема по корелацията език – реч. Нека да държим сметка дали и колко речта като комуникативна проекция на езиковата употреба е верификатор на езика. Имаме ли научно основание да се доверим на речевата експликация като представителна извадка за езиковата единица в едно от равнищата на системата и структурата на феномена, който експлицира нашето мислене на *homo sapiens*?

Езикът като един от елементите в диадата мислене – език, зад която е съзнанието като човешка потенция за когниция, придава квалификационност на това съзнание именно и заради диалектиката на тази диада. Взаимовръзката мислене – език е функция с две валенции. Езикът като средство за когниция и комуникация представя мисленето ни, но едновременно и го развива – моделира и модулира. Владееенето на езика предпоставя и създава правилно мислене и интелигентен, когнитивно извисен и комуникативно културен *homo sapiens*. Когнитивната претенция и комуникативната функционалност поддържат и развиват, разбира се, езика. Техният комплекс като продукт е езиковото съзнание. Комуникативната функционалност като вербализирана проекция е речта. Несъответствието на речта на езика – като негова употреба – от гледна точка на неговите закони е грешката. В зависимост от равнището грешката може да бъде фонетична, лексикална, граматична – морфологична и синтактична (и пунктуационна), и стилистична – функционално-дискурсна. Онова, което се регистрира в годините и провокира дори футуристични опити, е **грешката**.

Феноменът за нас е сблъсъкът език – реч на територията на човешкото съзнание като еманация на когнитивната претенция и комуникативната интенция, по-точно в тяхното сечение. Екстраполирано трябва да се продължи, че проблемът е доколко езиковата личност притежава категорично по отношение на езиковите закони съзнание, за да постига култура в неговата естест-

вена и априори презентация. Комуникативната функционалност на езиковата единица – речта като нейна употреба, е следствие от езиковата ресурсност на съзнанието. Разбира се, че съзнанието през рефлексивността се развива от когнитивния ръст на езиковата личност, но само ако езикът е нормативен, със законово постигнат когнитивен код (Георгиева 2019). Съзнанието може да рефлектира през езиковия код заради взаимовръзката мислене – език. Тук трябва да продължим – в парадигмата мислене – език – реч. Ние смятаме, че това е естественият ред на парадигмата, съзнанието е рефлексивно за езика и на езиковия модел, тъй като той е контактен с мисленето като негова (на съзнанието) потенция. Речта не може да влияе директно, не може да „атакува“ до промяна съзнанието. В импликацията „мисъл“ не проникват пряко речевите единици – търсим съответствието назад в екстраполацията език – реч. Посоката е права, така да се каже. Езикът моделира мисленето, а оттам – и съзнанието. Речта – не. Затова не е възможно като научна воля да се нормативизират „масовите“ грешки, както се двоуми А. Ефтимова например.

Не е научно обосновано с модерните методи в съвременната лингвистика на ХХІ в. честотността и социологическата валидация да атакуват законите на езика като система и структура. Нито една солидарност – научна, социологическа, медийна, социална, не може да бъде по-силна и да стои по-високо от диалектиката на езика и неговите единици и модели. Това би означавало да се пробие неговата системно-структурна основа, т.е. да се разруши. Разрушението означава унищожаване на феномена. Това не е възможно. Векторът е друг. Иманентността на феномена и „агресията“ на „сгрешената“, ненормативна реч са причината за разрушена ценностна система на националния характер, за нестабилна национална идентичност, за понижено гражданско съзнание като облигация на културата обаче на езиковата личност. Това на практика е резултатът от компромиса с езиковата грешка в речта като комуникативна активност и функционалност. Логиката на езика като феномен и посоката на позицията му в парадигма е повече от закон. Това е канон. Това е библия на човешкото съзнание. Така може да се обясни съпротивлението, заради което футурологията от края на миналия и началото на настоящия век си остава в режим на хипотеза и не може да се превърне в езикова реалност. Ние трябва да се съобразяваме с философията на езика преди каквито и да са ресурси на методология и научни авторитети. Затова смятаме, че тезата на Ст. Буров за наддиалектна норма в две регионални измерения е алогична и безперспективна по принцип (Буров 2012).

Езикът не допуска амбиции в реверсивен режим. Генеалогията на нормата трябва да ни служи като ориентир. Нормата е технологията, която осигурява книжовния език като наддиалектно образование. Не може да има норма, с която да снемем норма, за да отидем отново в парадигмата на диалекта. Не може да се сегрегира национална идентичност като фонова (ценностна) импликация на езика – негов прототип. Реверсивността е допустима посока на езикова

технология като процесуалност, развой само на равнището на лексиката – в семантиката и думата като нейна експликация и вербализация.

Да преодолеем нормата и да валидираме езиковите грешки в граматиката, т.е. по отношение не на системата, а на структурата на езика, като подменена свобода на речта, означава да посягаме на езиковото съзнание и да рушим невидимо националната идентичност. Премоделираното през валидираната до норма речева грешка колективно езиково съзнание е разрушена националност и дебалансирано общество. Тук трябва да заявим отговорно, че не забравяме и за футурологията като част от научното знание, но държим на конструктивното сечение между футурология, социолингвистика, езикова култура и еколингвистика например.

Освен това е важно да не се забравя корелацията правоговор – правопис. Не бива да се мисли за тези два феномена като за „плаващи пясъци“. Тук изследването на колегите от Секцията по съвременен български език в ИБЕ „Проф. Любомир Андрейчин“ по проекта за нормативните нагласи най-категорично ще очертае разделителните линии. С други думи, когато се опитваме да прогнозираме или пък да актуализираме норми, ние трябва да не забравяме генеалогията, формата на езикова употреба и философията на езика като ценностен феномен. За сравнение може да се ползва препратката с консерватизма на правописа в английски и във френски език.

Т.е. демокрацията като властови феномен едва ли съответно може да бъде репликирана с демократизация на езика. Отново подчертаваме, че посоката не може да е обратна, защото езикът е първенстващ феномен в отношението му към, с държавността. Възможно е демократизацията да се разполага като конотативен ресурс, но той е присъщ на лексикално равнище и като стилистика. Нека като контрапункт да прибавим точно тук нагласата, която се изчерпва с агресията, негацията, разрушеното табу, забравения евфемизъм и дефицита на ценностни парадигми. Т.е. тънка е линията на продуктивното сечение между свободата и нормата в езиковото съзнание като продуцент.

Тук веднага следва да се направи уговорка. Правоговорът и правописът в срещата си в медийния дискурс могат да определят проблемите на книжовната норма като предмет на интердисциплинарен изследователски подход с модерна методологическа рамка, в която ключово място има когнитивният подход. По дефиниция, както се казва. Това се отнася обаче до равнищата, които представят структурата на езика, неговата генеалогия. Разбира се, че в случаите, които се разполагат в периферията на тази структура, каквото например смятаме, че е дискутираното двойствено като разполагане в правоговора и правописа окончание за 1 л., ед. ч. на глаголите от 1 и 2 спрежение (-ме) – правоговорна грешка, но едва ли и правописна (съвсем не се изключва регистрацията и в писмена форма), можем да анализираме когнитивната допустимост на дублетността като относителен компромис с нормата. Т.е. дори дублетността в такива случаи трябва да се изследва методологически актуал-

но и да се регулира нейната правомерност по посока на развоя като обогатяване и бъдеще на езика и неговата ресурсност.

Когато става въпрос за лексикални употреби като експликативна представителност на обогатена когнитивна компетентност, като речникова перспектива, то неологизмите следва да се изследват на основата на езиковите закони.

Но когато езиковите употреби, които представят структурата на езиковата единица като граматична характеристика и вербализация на мисълта като прототип на комуникативно релевантен минимум, престъпват нормата, това не е просто грешка, а разрушаване на езиковото съзнание в сегмент от неговия модел на мислене и е обречено по силата на езиковите закони като дискредитиране на информативно-комуникативната значимост. С други думи, анулира се словото. Властта на езика остава като аксиома и силата на словото се срина до „самотното“ и безцелно значение на думите. Медийният дискурс обаче като етимон и като релевантност е слово с власт – както в устна, така и в писмена форма:

„Отпорът срещу простацината е новото дисидентство в България“
(Дъното отдолу, Медиапул, 3 юни 2018, Веселина Седларска).

„Дисидентството“ е прототипът на целта на настоящето изследване. Десемантизирането на „дисидентството“ в текста на В. Седларска е задачата ни в работата по проекта. Научноизследователската стойност не е самоцел: **„Състоянието на българската журналистика“** (Дъното отдолу, Медиапул, В. Седларска, 3 юни 2018) и **„запетаята и пълният член са по-страшни от пандемия“** (Запетаята и пълният член са по-страшни от пандемия ..., Диян Божидаров, в. Сега, 23 май 2020 г.).

Недопустима е езикова агресия и интолерантност както като модус по принцип, така и като когнитивен модус. Още по-недопустимо е това и като номинация, и като квалификация. Властта на езика обаче може да снижи тази агресия с грешки в езиковите употреби при експликацията на адресанта на нестабилно като езикова референция езиково съзнание:

**...Откъде-накъде ще ни поучават и назидават изкукали бабички, събърка-
няци и оядени чиновници?... (pik.bg, 3 юли 2019).**

Критиката на нечия култура – езикова и когнитивна въобще, сама по себе си може да е свидетелство за дефицити и у самия адресант в определен дискурс. В този порочен кръг от езикови, когнитивни и риторични дори дефицити смисълът е непостижим, а безсилието стига до ирония, или **медийна езикова гротеска:**

...и опростачи българчетата...(ПИК, 15 февруари 2021 г., Слави Трифонов, който не създаде деца и опростачи българчетата, сега се загрижил за децата ..., АВТОР: НЕДЯЛКО НЕДЯЛКОВ)

...Сега господарите му го активираха за политиката. Целта е прозрачна – трябва да се обере вота на идиота, на лумпениадата, на декласираните социални елементи, илитератите, инфантилите, озлобените, аутсайдерите,

нелучилите се в живота и професията. (ПИК, 18 февруари 2021 г., Слави Трифонов е новата патерица на Доган, АВТОР: НЕДЯЛКО НЕДЯЛКОВ)

Между грижата за езиковата и когнитивната култура на подрастващите и наличието в авторски текст на парадигма от лексеми с отрицателна конотация, с които се назовават групи от обществото, има разрушителен за дискурса дисбаланс. Тази концентрация на негация, табу и жаргон ведно руши риторическата сила на текста. Вулгаризацията на езика е отвъд сарказма дори и напуска територията на стила, като руши и жанра. Контрапунктът, който съпоставката проявява, е преди всичко авторазрушителен и не постига нито критиката, нито претенцията, още по-малко грижата като модус на текста. Тези експликации от медийния дискурс са емблематични за властта на езика и за взаимоотношението между език, когниция и риторика. Т.е. властта на езика е толкова силна и първенстваща, че може да отстрани властта в „четвъртата“ ѝ проекция. В такъв случай обаче махалото „си отмъщава“ с разрушен когнитивен код на и от недопустима риторика.

Езикът на „четвъртата власт“ не бива да създава мита за снижаване на книжовната норма, когнитивната компетентност и добрата риторика като функция от тях, защото неориториката на „четвъртата власт“ има немаловажното призвание да придава публичност на политиката като концепт на властта и ценност на демократичното ни общество.

Норма, когниция и риторика

Ние предпоставяме властта на езика, т.е. ние приемаме нормата за канон, за експлицитната част на философията на езика, не като нейна уязвимост или разколебаване. Нормата транслира властта на езика в силата на словото като реализирана, „четвърта“ власт. Уязвимостта на медиаезика от гледна точка на нормата се разкрива през анализа на грешките. Това е властта на езика и щетата на медийния дискурс от отклонения от нормата негов език. Ресурсността на наблюденията на медийния дискурс и тяхната когнитивно-риторична характеристика заедно с книжовнонормативната експертиза подсказват развойната перспектива пред езика като лексика – обогатяване и актуализиране, но не за сметка на съхраняването, а като продължение или надграждане, естествен развой вследствие на обогатена концептуална картина на когнитивния свят на езиковата личност. Този нов когнитивен ресурс на езиковото съзнание и езиковата личност изисква и налага обогатяването на лексиката на езика. Макар и бавни, трудни и пестеливи, процесите са не просто важни, а са задължителни и затова необходими. Медийният дискурс е услужлив източник за представителна ексерпция, на основата на която да се изследват прецизно и с интердисциплинарна методологическа рамка лексикализацията и граматикализацията като технология на обогатяването на езика на лексикално равнище. Ние смятаме, че точно в медиаезика ще се регистрират по логични причини

тези „есенции“ на когнитивната перспектива на актуалното езиково съзнание динамиката им, а не като архив с диахрония. Представителността им може да е прототип на категориален процес, чийто генезис да се изследва в неговата социопроекция. Т.е. медийната представителна експликация подсказва и предсказва социолингвистичния анализ като технология на лексикализация и граматикализация в обновяването на българския език.

В потвърждение на тезата ни ще представим контрапункт, който доказва естествените препятствия пред инертната аналогия или толерантност спрямо „модернизма“ на езика в неговата недопустимост и категорично отрицание:

Ком – Еми, не! Газ до връх Ком (31 юли 2019, Планинар.орг).

Дали е въпрос на печатна небрежност, която скандализира, дали е криво-разбрана стилизация, която преминава в унищожение на лексема, значение, смисъл, култура въобще – това, според нас, са все възможни хипотези, и то в еднаква степен. Каквато и да е причината, езикът е недосегаем за подобно своеволие или безотговорност. Скандално би било, ако е въпрос на дефицит в културата и когнитивната характеристика на езиковото съзнание, което се експлицира в тази медийна употреба.

В потвърждение на властта на езика анализът на когнитивно-риторичните характеристики и тестването на словообразователните модели могат да предоставят научноизследователската експертиза, която да нормативизира лексикографски или пък да отхвърли тази футурологическа дързост. Анализът не може да бъде на самостоятелно семантично и речниково равнище. За това е полезен интердисциплинарният подход:

Евгений Дайнов: Бай-тошовизъм в действие (Клуб Z , 4 .01.2018)

Дъждокалиписис и във Варна, градът е под вода (Блиц, заглавие, 29 юли 2018);

Празнобърборене. (OFFNews, интервю с Теодора Димова, 13 ноември 2019);
„Времеубежище“, Георги Господинов.

България в Черно море: атлантизъм и неутрализъм (Bgsniper, заглавие, 5 декември 2019);

Нинова: В здравеопазването думите „достъпност“ и „безплатност“, се заменят с „връзки“ и „пари“ (Епицентър, 19 октомври 2018);

Мая Манолова: Изказването на Валери Симеонов е срамно, жестоко и безчовечно (FROGNEWS, 20.10.2018).

Тази наша препоръка не е претенциозна или свободна. Точно интердисциплинарният анализ например на „*празнобърборене*“ като авторски неологизъм на твореца Теодора Димова е есенциална експликация както на информативно-културните дефицити и рецепции в публичната реч, чиято представителна референция е медийният дискурс, така и премерена и премислена словообразователна инициация. Неологизмът е авторска интенция за отговорността на учени, творци и на останалия интелектуален елит на нацията, в която като прототип се разполага неудовлетворение, грижа, призив и укор

едновременно. Този комплекс от концепти и тяхната дълбочина са предупреждение за езика и на езика. Оттук нататък *празнобърборене* като езикова форма следва да бъде предмет на лексиколози и лексикографи и конкретно, и като словообразователен модел – прототип.

Не по-малко заслужава изследователско внимание лексемата „*Бай-тошовизъм*“. Преди да бъде езикова употреба със стилизираща конотация, като словообразователен модел лексемата е благодатна за интердисциплинарен анализ. Зад словообразователната технология и взаимодействието ѝ със семантичните процеси на основата на компонентите в лексикализацията стои езиков процес и е предопределена езикова перспектива. Тук обаче е категорично ясно, че езиковата ресурсност като есенциалност е в синхрона между номинация и граматикализация. Т.е. лексикалната семантика като функция на когнитивна интеграция, която отвежда към композицията на семите. Ценното като актуална езикова процесуалност с категориална претенция е преплетката и отграничаването като два различни, но затова пък паралелни процеса между лексикализация, граматикализация и отсреща стилизацията – фигура в номинацията през граматикализацията. Този неологизъм е интересен за когнитивен анализ. Неговата семантика и етимонът препращат към преддемократичния политически период, което предопределя синхронния анализ от когнитивна гледна точка – като концептосфера.

Така е и при неологизма – заглавие на романа „*Времеубежище*“ на твореца Георги Господинов. Тези предизвикателства на словообразуването и новите ценности, включително и като когнитивен дефицит или парадокс, са сигурна представителна научноизследователска извадка за развойните езикови процеси по отношение на обогатяването и бъдещето на българския език.

Категорично различно се разполагат обаче „*дъждокалипис*“ и „*неутрализъм*“. Тук наблюденията не са в полза на тяхната езикова верификация като лексикална единица. Волността на носителя на езика не може да се валидира от аналогията, заради която при конюнкцията с „*атлантизъм*“ частичните словообразователни компресии водят до семантични дефицити, да не кажем липси, които са по-скоро и по-близо до грешката, отколкото до неологизма. Ето в тези случаи е налице **безсилие на граматикализацията и на стилизацията да преведат минимума в езиковата култура през компромиса на аналогията в нормативизация и обновяване.**

Културата на владеење на нормата и на кода на езика означава постигнато езиково съзнание на принципа на кръга – без начало и край, равнопоставеност и диалектическа взаимовръзка. Стабилното езиково съзнание представя езиковата личност като носител на езика и показател на национална идентичност. Историята на лингвистиката отдавна е постигнала енциклопедичността на функциите на езика. Техните проекции в обществото и времето са феномените, които са дефиницията на медията и нейната категориална валидност. Медиите са колективният еквивалент на homo sapiens-a, така да се каже.

Тази събирателност в метафоричен план е по право едновременно отговорна и представителна за състоянието на езика, за неговото развитие, за неговото основно място и значение в изграждането на цивилизационния портрет на гражданина и за съхраняването на националната идентичност на народа; гарант за държавността всякак – и сам по себе си, и като технология на всички феномени в обществото и държавата, на всяка експертиза:

„Ами ..., аз не говоря така, ама слушам по телевизията, че говорят така и си мислех, че това е правилното, щом политиките го казват.“ (Mediapool.bg, 03.06.2018, Дъното отдолу – Веселина Седларска, Редута).

90% от българите не се справят с пълния и краткия член, посочи още доц. Георгиев в коментар за нивото на граматичните познания у нас (Блиц, 2018)

Публичната риторика за знанието и уменията да членуваме имената, когато говорим и пишем, и да разбираме членуването на имената, когато четем и слушаме, не само че е необходима, но е и с особен принос да се намери верният път за постигане на необратима грамотност. Тя създава образователна социална акустика, която да стимулира самодисциплина на езиковото съзнание да мисли с норми и в норми, които осигуряват езика. Формирането на информационно-езиковата култура и съхраняването на езиковата норма и езиковата култура е високата обществена отговорност на медийния дискурс като авторски продукт естествено. Етимонът на медията предопределя ролята ѝ на прототип на обществено съзнание, изразено в актуална експликация на единицата култура на деня. Това е моментната снимка на националната идентичност като единица информативност в единица актуално време, в което се съдържа както политическата информативност и култура, така и социално-икономическата информация, и културният „вкус“ като извадка за изкуството и неговия лист. Ако тази смислова част на обществената култура не е осигурена с правилната езикова форма, сблъсъкът на норма и ценност като представително сечение не би намерил проекцията на ефекта (вж. Хабекирова 2016). Според З. С. Хабекирова специално внимание заслужава когнитивната съставляща на езика на средствата за масова комуникация (Хабекирова 2016: 80 – 81).

Публичната риторика сама трябва да е образец за нормативно езиково съзнание (и в устна форма), да образува редом с учебниците и училището. Когато публичната риторика е своеобразен комуникативен самоучител, представително колективно езиково съзнание, с други думи да я наречем, тогава езиковата личност на гражданина ще е миниатюра на национална идентичност, национално достойнство, национална сигурност и суверенитет. Грижата за езиковото ни съзнание е национална доктрина. Езикът е феномен, но той има своята непрестанна експликация – езиковото съзнание на езиковата личност с езикова култура и съответна грамотност, функционална, разбира се.

Език и „четвърта“ власт

Властта на езика и езикът на медиата проявяват смисъла на „четвъртата“ власт, нейната философия от социална гледна точка. Това е публичната езикова среда, която възпитава в култура на говорене и на писане. Акустиката на публичната реч и книжовнонормативната писмена форма на езика на медиите и медийния дискурс като цяло заедно с рецепцията на езиковата личност доказват в сблъсъка си тази власт. Така може да се определят тенденциите на развитие на езика във всичките му равнища. Най-напред е лексикалното. Причините за това са обясними. Цивилизационният обмен, демокрацията и глобалното публично пространство със секторите на информативен обмен непреодолимо „атакуват“ и обогатяват лексиката на езика. Само че проблемите не са в увеличения брой на чуждите думи и чуждиците, въпреки че и тук е необходимо да се анализира приложимостта на регулаторния механизъм. Проблемите са във вулгаризацията на лексиката като източник на агресия и обида. Лингвистиката трябва с модерна методологическа рамка да верифицира съотнесимостта като регулация в лексикалния ресурс – нови думи, чужди думи, (чуждици).

Наред с това обаче колективното езиково съзнание на „четвъртата“ власт е в режим на авторегулация дори по отношение на нормата на граматическо равнище:

*Запетаята и пълният член са по-страшни от пандемия, Политици, сред тях и управляващи културата, демонстрират ярка писмена неграмотност – Днес рожден ден празнува, световната и европейска шампионка по борба – Тайбе Юсеин. ... и още стотици пъти, да чуваш **българският** химн ...*(Сега, 23.05.2020 г.);

„Много хора не се справят, защото начинът, по който се преподава граматика и правопис, е убийствен, така че да отвори децата, а не да им даде възможност да пише грамотно“, смята тя (Цветя Брестничка, председател на асоциация „Родители“) (Блиц, 23.05.2018);

*Оказа се, че тя не може да съгласува дори **частите на речта като подлог, сказуемо и допълнение**, които при нея не съвпаднаха нито по род, нито по число (ПИК, 14.05.2019: „Абе, тая Йончева била много куха лейка...“ Пред нея Цветанов е древногръцки мислител...Автор: Ива Николова);*

*Децата и юношите са най-големите почитатели на най-популярната игра и **слушат под луна** всичко, което чуват от екрана. ... Но той допуска езикови грешки, които малко или много дразнят. Още повече, че те излизат от устата на човек, който има не само добра физическа, но и **умствена визия**. ... Йордан Господинов е родом от Източна България, където глаголите **от сорта** на „говорим“ и „работим“ се употребяват правилно. За разлика от София и Западна България, където въпросните думи неправилно се изго-*

варят „говоримЕ“, „работимЕ“. ... Дума като **излезНа** липсва в българския правописен речник. “(Блиц, 16.07.2019).

Езиковата личност на медиаезика е ангажирана пред законите на езика и съзнава своята отговорност да ги спазва, да приучава към спазването им и да изисква от другите това. Само че на практика тук като че ли принципът на солидарността е непостоянна величина. Тези наблюдения са с два вектора едновременно. От една страна, това поставя задачата пред нас, учените, които изследваме езика и неговите характеристики, особености и употреби, да се ангажираме с експертизата – като актуалност, като последователност и като приложимост. От друга страна, това налага партньорството с журналистите, защото публичната комуникация е, така да се каже, тяхна компетентност най-напред и преди всичко. Партньорството би било в полза на езика и на културата на езиковата личност като споделена продуктивност при моделиране и модериране на съвременната национална идентичност в условията на цивилизационен обмен в глобалното информационно пространство. Това не е кабинетна теза или максима. Това е отговорност пред културата на обществото като колективно езиково съзнание и мисия в името на бъдещето на българския език.

Публичната комуникация като компетентност на журналисти, политици, елит въобще преди всички като колективен субект на публичния дискурс е лабораторията на езиковия развой, най-общо казано. Експертизата на този дискурс, която науката чрез модерната методологическа атака следва да прилага неотклонно, е средството да се постигне модерно и стабилно езиково съзнание с култура на речта на личността като представителна миниатюра на националната идентичност. Валенциите на тази наша научна експертиза изискват ефекта на модерацията. Триъгълникът политици – журналисти – лингвисти трябва да е функционално активен. В този триъгълник не трябва да има достъп агресията, нормативното нарушение или фалшът.

Властта на езика е категорична и на равнището на правописа в рмките само на лексемата без граматичните ѝ характеристики.

Например вмятането на „т“ във форми за множ. ч. на прилагателни имена може просто да си остане неправилен правопис, който не променя комуникативната стойност на изречението с тази употреба:

*“Стига вече с тези **словестни** фойерверки по различни теми“ (БЛИЦ, 01.06.2018),*

но може да доведе до промяна в смисъла и до друга комуникативна информативност:

*... да си прави барбекю със скъпи **местни** деликатеси . (БЛИЦ, 9 август 2018).*

Незнанието за граматическите категории и граматическите значения оставя езиковата личност във властта на инертната аналогия, която отвежда текста встрани от информативната задача и го разполага в риска на паронимията.

Местни отпраща рецепцията към локализацията като семантика, докато, разбира се, **месни** е квалификация по произход на деликатесите – от месо, защото може и да се млечни например. Във всеки случай деликатесите предполагат квалификативна характеристика като обогатена семантика, а не по място на производство или потребление, логически. Това е когнитивният код естествено. Затова затрудненият правопис посяга на информативната стойност почти до обезсмисляне.

Незнанието на нормата и принципът на аналогията като култура на езиковото съзнание все пак – по принцип – водят до парадоксите:

Мръстният въздух уврежда всички органи (FROGNEWS, заглавие, 4 декември 2018);

България блестя с „наука“ на Антинобеловите награди (FROGNEWS, заглавие, 16 септември 2019);

Как ще докаже въпростният Медицински съвет, че ... (ПИК, 24.03.2020 г.);
„С 10% са нараснали хората, които одобряват смъртното наказание. (Епицентър, май, 2018).

Липсата на култура на езиковото съзнание като модел, който е функционалност на овладяната норма, дава територията на колебанието и хиперстаранието, които всъщност са параметри на грешката:

ОБЛАС ВРАЦА, ОБЛАС ПЛЕВЕН ОБЛАС РУСЕ ОБЛАС ТЪРГОВИЩЕ ОБЛАС ПЛОВДИВ – КАРТА НА БЪЛГАРИЯ в материал за резултати от местни избори 2019 и надписи с тези грешки (Нова телевизия, субтитри при представяне на изборни резултати).

Това е скандално категорично доказателство за властта на езика през нормата, нарушението на която превръща грешката в причина за отнета власт на медията. Тя не е четвърта власт в този конкретен дискурс. Тя не разполага със силата на словото и не формира обществено съзнание. Във всички случаи на рецепция, на адресати информативността е отстъпила на пораженията от властта на езика като норма, която унищожава при неприлагането ѝ.

Тук може да се прибавят и следните случаи на езикови грешки:

НСО се обезкървява. За съжаление при такова ... По паметливи споделят ... (ПИК, 28.04.2020 г.);

...за да се подтисне общественото напрежение. ... хората да не разбират, как ... (FROGNEWS, 21.04.2020 г.);

Вчера беше голям хаус. (Блиц, 26.02.2020 г.);

Това ли е нашето верою?! (FROGNEWS, 07.05.2020);

На пръв поглед „досадната“ високателност на правописната култура е условие за информативната коректност на текста.

„Ивайло Калфи алармира: ... (FROGNEWS, 26 януари 2020).

Видно, може да се предположи в по-голяма степен, че става въпрос за печатна грешка, а не за правописна, но този пропуск променя фамилно име и оттам би могло да снесе персонализацията като авторство и следователно

като истинност на информационното съдържание. Тук на помощ е публичният авторитет на политика Ивайло Калфин, но ако този ресурс не е налице и става въпрос за експертиза на авторитет с лимитирана в определена сфера публичност, информативността е снижена до минимална степен и това не предлага власт на словото. Подобен елементарен случай обаче потвърждава отговорността на медийния дискурс пред нормите на езика и неговата власт да неутрализира авторски замисъл, медийна политика и въобще информативната стойност с една-единствена правописна грешка, в този случай – може би печатна грешка.

За това свидетелства примерът с писане на *й* вместо *и*:

... *охранява* **НОЙ** Бургас ... (БЛИЦ, 7 август 2018).

Анализът на този парадокс да се преиначи семантиката на абревиатурата на националната институция – за социално осигуряване, до почти алюзионна препратка на езиковата рецепция към библейски герой, само че и там имаме отстъп от истинността пак заради правописна, разбирай езикова култура, защото имената се изписват само с начална главна буква, е своеобразно натрупване на равнища на култура във властта на езика при проява на дефицитите в авторската ѝ референция. Най-напред това е сблъсък на незнанието на значението на абревиатурата. Правописът на абревиатурата „услужливо“ е обслужен при автора на текста от неговата езикова култура, че в единствено число се пише в края на думата „й“, без да държи сметка за характеристиката на абревиатурата, за когнитивната ѝ характеристика. Нека да добавим и небрежността на езиковото съзнание по отношение на употребата на главни букви (в случая би го подсетила). Този на пръв поглед безобиден като езикова грешка пример е силно доказателство за отговорността на журналиста и социалната функционалност на медията, и двете ведно – по правило – функцията от езика и неговите норми. Концентрацията на норми, които не са овладяни в минималната степен, която изисква и налага езикът, доказва, че сме заставени да признаем неговата „власт“ и не е по силите на толерантността ни да я преодолеем.

Оттук може да се направи извод за необходимостта да държим сметка за силата на нормата и да осъзнаем, че грешките ни заставят да приложим научна експертиза не да ги валидираме, а да ги направим невъзможни като реалност в писмената форма на експликацията на езика.

„ПЕКИНСКАТА ПАТИЦА“ КАРАЯНЧЕВА ПАК СЕ ОСРА! ПРОСТОТИЯ ДО ШИЯ! БРЕКЗИД (Afera. bg, 21.12.2019 г./19:10);

Примерът с наслагване на равнища на ефекта от езикова грешка в концентриран като власт дискурс – медийна презентация на политическо слово в писмена форма – обаче веднага проявява проблема за агресията като езиков тероризъм. За нас този негативен феномен на поражението на езиковото съзнание в проективността на парадигмата от персонализации е реактивността

като защита от страна на когнитивния код на евристичната потенция и проекцията ѝ в мисленето с неговата езикова експликация.

Не е възможно да се брани властта на езика обаче единствено през обидата като метаезик на грешката. Интолерантността на езика е демонстрация на неговото тържество като власт. Отсъствието на когнитивна интеграция за географски понятия превалира в метаезик, при който чрез метафората – още едно равнище на мета-, наслагва агресия и интолерантност. Ескалацията на интолерантността е затрудненият когнитивен код при правописа на чужда дума и непознаването на още семантики на други чужди думи. Тази комбина torика, условно да я наречем, проявява културата за краесловните съгласни. Т.е. сблъсъкът на езикови експликации – български и английски, сблъсъкът на езикови семантики и сблъсъкът на правопис и правоговор наведнъж не удържат стабилно езиковото съзнание и то изтърпява властта на езика като провокирана с неправилна референция спорна култура на езиковата личност. Когато тя е политически институализирана, обидата и агресията ескалират.

Недопустима е езикова агресия и интолерантност както като модус по принцип, така и като когнитивен модус. Още по-недопустимо е това и като номинация, и като квалификация. Властта на езика обаче може да снижи тази агресия с грешки в езиковите употреби при експликацията на адресанта на нестабилно като езикова референция езиково съзнание:

...Откъде-накъде ще ни поучават и назидават изкукали бабички, събраници и оядени чиновници?... (pik.bg, 3 юли 2019);

Властта на езика изисква и налага във всички случаи. Ние не може да припознаваме хегемонията на **–ме**. Аналогията и остатъчните рефлексии на националното езиково съзнание от времето на отворената сричка означават връщане на езика към отминал етап на развитие – синтетизма; означава обратна интенция. Няма логика като прогрес тази обратна посока – това е отрицателен вектор.

Какво бихме посочили като основание за отнасяне на такъв компромис например по отношение на хармонията в езика като мелодика, както и за езиковата икономия също така? Как хем сме в съзнание за принципа на езикова икономия, хем сме за удължената глаголна флексия? Освен това нали точно единството на диахрония и синхрония като ресурсно сечение – взаимодействие, би попретило на фонетичните закони и тяхната диахрония? Фониката е част от органичната езикова ресурсност и не може да няма своите си диалектически парадигми. Няма бъдеще подход на изследване, при който се смесват лековато логични и алогични фрагменти, история и перспектива с обратен знак. Интенция, ретенция и претенция като амалгама, която стресира езиковото съзнание до обида и агресия.

Преди това може да се анализира определена нормативна употреба и отклонението от нея като непреодолима промяна на смисъла или пък негова недостатъчност. Т.е. ролята на книжовната норма не е претенция, а постигнато състояние на култура на владее и ползване на езика, която сама по себе си

има цивилизационен ефект. Когато изразяваме тези позиции за усвояването на езиковата норма, ние не сме самоцелни ли пък последователни по принцип. Нашата задача е да се провеждат непрестанно анализи на състоянието на езиковата реалност в една или друга социална проекция на нейната речева референция, за да се проследят ползата или вредата, или пък минимизираното „поражение“ от разколебаната нормативна езикова култура. Особено показателна е картината на езиковата употреба в медийния дискурс, която настоява на нормата и изисква когнитивен ангажимент по компетентност в името на езика и неговото бъдеще. Това е езикът на „четвъртата“ власт за властта на езика. Принципът на огледалото като колективна рефлексия е изразената национална идентичност с ценностен ресурс, която споделя своята неудовлетвореност от културата на езиковата личност да носи когнитивно съответно съзнание за властта на езика:

*„Търсиме сервитьорка“ – пише на табелка в един град, в който има много диалектни особености, но не и точно този, ме-кането в края на 1 л. мн. ч. Питам собственика защо го е написал така. „Ами ..., аз не говоря така, ама слушам по телевизията, че говорят така и си мислех, че това е правилното, щом политиците го казват“. Не са само политиците. „**Не можем** ...“ – казва една политоложка в сутрешен блок – „Искаме, но не **можем** ...“ ...Описваме дъното, гледано отдолу. Само така имаме шанс един ден да се придвижим нагоре към нулевия етаж по-горе. (Mediapool.bg, 03.06.2018, Дъното отдолу – Веселина Седларска, Редута);*

*Вместо да бичи рок в парка, ние **седим** и **гледаме** (ПИК, 01.05.2020 г.);*

Нисък лексикален ресурс и вулгаризиран код на арогантност се представя в последния пример, който за съжаление е регистър на публична личност. Това е отстъп от власт.

Съвременният комуникативен паспорт на информирания гражданин в отвореното общество превръща езика и в модулатор на вербалното пространство. Това е аналог на национална речева култура и национален риторичен идеал. Затова авторитетът на медийния дискурс поставя журналистите в елита – ценностен и рефлексивен, който изгражда стандарти в демократичното общество, един от които е високата култура на общуване. Индексът на тази култура е езикът, разбира се. Високата култура на общуване обаче изисква, освен култура на езика, и култура на мисленето, за да се владее изкуството на разбирането.

Модусът е този феномен, който „разпознава“ субектите, като по този начин името се категоризира като известно, определено от модуса на субекта на езика, и неизвестно, неопределено от този модус. Задачата е да се създаде алгоритъм за езиковото съзнание, който да подпомага мисълта и разбирането. На тази основа граматиката няма да препятства езиковото съзнание, а ще подпомага езиковата личност в изграждането и постигането на функционална езикова грамотност. От друга страна, с този алгоритъм на мислене и разбира-

не ще се усъвършенства комуникативната култура и ще се постигне висок комуникативен код в българското общество. По този въпрос не може да се прави компромис с дублетност или пък честотност на употребите. Това е проблем на структурата на мисълта като модел на комуникативната единица. Няма как да посягаме на основна единица от езиковата структура, защото това би било недопустимо посегателство върху езиковото мислене и езиковото съзнание съответно. Опитите или намеренията да се отхвърли определителният член, и то пълният, са обречени. Няма как да се разруши валентната природа на семантиката. Не е възможно да се руши тази част от субектно-предикатната структура като матрица на мисленето и формула на изречението. Не може да се отнема каквото и да е от предикацията като философска формула на комуникацията, защото това означава, че рушим комуникативната единица.

Грешките при употребата на вариативните морфемии за членуване на имената от м.р., ед. ч. се дължат в немалка част от случаите и на позицията на името в изреченската структура, в конструкцията. Класическото съполагане субект – предикат (подлог – сказуемо) като позиция е по аналогия метаезиковост, която поставя езиковото съзнание в режим на аналогия или инерционност, а това подвежда като формалност, по формален критерий и се стига до грешка при членуването. Този факт доказва тезата ни за синтактичния когнитивен код, в който се съполагат позицията, контактът и дистанцията като негови компоненти. Този оперативен механизъм на когнитивния синтаксис е технологично по-правдоподобен за формиране на езиково съзнание с висока култура на комуникативната компетентност.

Не е случайно, че категорията словоред има две значения – прав и обратен. Важно е да се отбележи, че и двете значения се отнасят за разполагането на главните части – подлог и сказуемо (субект и предикат). Трябва да се обърне внимание, че разместването, инверсирането на субекта и предиката не води до промяна в контакта, защото това произтича в структурата на изречението, където частите са главни, а зависимостта на едната от тях от другата в дефинирането им е по отношение на граматикализацията на контакта съгласуване по лице, число (понякога и род):

*Обвиняват в убийство **мъжът**, който ... (Блиц, 18 юли 2018);*

*Преди броени минути **лифта** тръгна отново, предаде БНТ. (Блиц, 5 август 2018);*

*От тогава се издирваше и **сина** му. (Блиц, 28 януари 2019);*

*Искрен Веселинов: Не мисля, че се прави опит да бъде сплашен **президента**. (Faktor.bg, 29.01.2020);*

*Нова форма на интернет изнудване – на мушката са **малкия** и **среден** бизнес (Faktor.bg, 17 юли 2018);*

*Спешно трябва да се актуализира **Закона** за българите в чужбина (Faktor.bg, заглавие, 28.01.2019).*

Тези примери илюстрират незнанието на същността на категорията определеност и проблематичността, когато трябва да се спазва книжовната норма за членуването на имената. Невладеенето на езиковата норма и разколебаното по тази причина езиково съзнание варира по формални критерии по различен начин в едни и същи позиции например. Няма обяснение защо е „**мъжът**“, но е „**лифта**“, след като него го *обвиняват*, пък той *тръгна*, като позиционирането им е съответно на правия словоред. Обаче:

Акад. Светлин Русев: **Ужасът**, който сътвори съвременният свят, го дължим на великите сили. (Epicenter.bg, 26.05.2018),

но

„**Изпита** ще може да започне на 21.05.2018 10.00“, пише на страницата на МОН (Дир. Бг, 23.05.2018, 01:19);

Няма го **корабът**, който трябва да върне боклуците от Варна в Италия (FROGNEWS, 11.02.2020 г.);

„**Вижте надписът** колко е пророчески, земен, обикновен....“ (Epicenter.bg, 26.05.2018).

Илюстративните употреби по категоричен начин потвърждават тезата ни за неовладяната от езиковото съзнание норма, заради което езиковата личност няма култура да членува имената в съответствие с нормата. Този сблъсък между формалните показатели – позиция, след предлог, кратка местоименна форма (удвоявяне на допълнение), и когнитивния модус има за резултат абсолютната вариативност и безпринципност на употребите на практика до границата на смисловия дефицит, който може да стигне и до когнитивния абсурд.

На Петдесетница се празнува **рождения** ден на Христовата църква. (Epicenter.bg, заглавие – 27.05.2018, 09:58);

Трябва да отбележим, че това е може би **първия** опит за по-съдържателна и смислена литературна дискусия (Epicenter.bg, Иван Гранитски: Бесовите на нравственото разрушение, 11 юни 2018);

В **университетът** идват деца, за които ... (Epicenter.bg, 2 юли 2018, 08:22);

В учебната програма ще бъде включено изучаването на, както и името и **адреса** на училището. (Epicenter.bg, 24 август 2018);

... ще бъде ли фатална за мира в управлението войната между министърът на туризма **Николина Ангелкова** и вицепремиера **Валери Симеонов**. (ПИК, 12 юни 2018)

Не се притеснявам да не падне **кабинета**. (ПИК, 12 юни 2018);

Предмет на проверката **са начина** на осъществяване ... (ПИК, 20 август 2018);

За поста се кандидатираха **досегашния** лидер на партията **Божидар Лкарски** и **лидерът** на столичната организация д-р **Антон Койчев**, ... (Epicenter.bg, 7 юли 2018, 20:42);

По думите на очевидецът кола е излетяла от пътя до село Осиковица. **На място** има полиция и линейка. (БЛИЦ, 8 юли 2018);

Срещата е между вицепремиерът и министър на външните работи Екатерина Захариева, министърът на здравеопазването Кирил Ананиев, министърът на външните работи Младен Маринов, финансовия министър Владислав Горанов и главният секретар на МВР главен комисар Ивайло Иванов. (Епицентър, Борисов след спешната среща заради коронавируса, 1 февр., 14:23);

Главния секретар на парламента Стефана Караславова обясни, че ... (Епицентър, 9 юли 2018);

... , била ли е уплашена **зам.-министъра** за бъдещето на фирмата, на която тя ... (Епицентър, 9 юли 2018);

... – **бащата** му е бил партийен секретар на ... (ПИК, 16 септември 2019)

И понеже няма как **да го** изцапат с мръсните си ръце три години се занимаваха със **съпруга** му... (FROGNEWS, 29.01.2020);

Осъдиха **съпруга** на Слободан Милошевич на 1 година затвор (Faktor.bg, 27 юни 2018).

Последните два примера са извън когнитивната компетентност и анулират смисъла на изречението, което е нулева информативност. Т.е. налице е **медийна аномалия**, силогизъм. В тях става въпрос за нечленуване на име от женски род – **съпруга** – което през омонимията с членуваната с кратък член форма на името от м.р. **съпруг**-а води до недопустимото и алогично **съпруг на Слободан Милошевич** и той да има съпруг, например (като когнитивен анонс). Ето това е медийната аномалия или просто информативна некомпетентност.

Този парадокс на информативната некомпетентност, който създава медийната аномалия и унищожава когнитивния код и когнитивната интеграция, се проявява и в следните примери:

Херо Мустафа цитира „**Родната реч**“ на Иван Вазов по повод 170 години от рождението на твореца ... **Тя изрецитира** ... (epicenter.bg, 12.04.2020 г.),

където членуването на поставено в кавички заглавие на творба е културен дефицит, ако не и по-силна квалификация на когнитивния недостиг, следствие точно от силата на езиковата норма, проявена спрямо некомпетентната за нея езикова личност. Тези случаи потвърждават по непреодолимо категоричен начин актуалността на темата на нашето изследване. Не е възможно, когато става въпрос за езикови норми, чиято приложимост се разполага в структурирането на езика като модел на осигуряване на функционалността на мисълта и на съзнанието, да се стигне до вариативност или до толерантност, която времето и честотата на употреба да валидират в норма.

Когнитивната компетентност също е феноменът, който солидарно осигурява авторитета на съзнанието и не може да прави компромис със смисъла като функция на когнитивния модус и нормата ведно:

Кирил Ананиев и **Даниел Вълчев** обявяват как ще работят детските градини, те ще бъдат обявени от здравният министър Кирил Ананиев и министърът на образованието Красимир Вълчев по време на пресконференция днес (FROGNEWS, 19.05.2020 г.);

Руска делегация се срещна с групата за приятелство с Русия в парламента – **снимка на министър Красимир Вълчев** с текст под нея „Съпредседателят на групата за приятелство България – Русия в Народното събрание **Красимир Вълчев**“ и това е и първото изречение от текста ... /ГЕРБ/(24 часа, 04.03.2020 г., 13:05);

Оказа се, че тя не може да съгласува дори **частите на речта като подлог, сказуемо и допълнение**, които при нея не съвпаднаха нито по род, нито по число (ПИК, 14.05.2019: „Абе, тая Йончева била много куха лейка...“ Пред нея Цветанов е древногръцки мислител...Автор: Ива Николова).

Философията на езика и балансът на тази философия с когнитивната интеграция, както и взаимовръзката между когнитивен код и информативна стойност на медийния дискурс превръщат в парадокс и медийна аномалия определени употреби на дисонанса. Може да се каже, че в някои случаи парадоксът е на границата на културния „хумор на езика“:

Световно светило във вирусологията: ... (ПИК, 24.03.2020 г.)

Критиката на нечия езикова култура сама по себе си изразява недостиг на езикова култура и в този порочен кръг смисълът е непостижим. Безсилието му стига до ирония, или **медийна езикова гротеска**:

Деца и юношите са най-големите почитатели на най-популярната игра и **слушат под луна** всичко, което чуват от екрана. ... Но той допуска езикови грешки, които малко или много дразнят. Още повече, че те излизат от устата на човек, който има не само добра физическа, но и **умствена визия**. ... Йордан Господинов е родом от Източна България, където глаголите **от сорта** на „говорим“ и „работим“ се употребяват правилно. За разлика от София и Западна България, където въпросните думи неправилно се изговарят „говоримЕ“, „работимЕ“. ... Дума като **излезНа** липсва в българския правописен речник. (Блиц, 16.07.2019).

Тези експликации от медийния дискурс са емблематични за нашето изследване и с особена сила налагат тезата ни за необходимостта да се наблюдава езикът на медиите. Тези наблюдения изискват, първо, последователност, второ, интердисциплинарен анализ и, трето – непременно научноизследователска експертиза както с реконструктивен характер, така в още по-голяма степен с прогностичен ангажимент. Съхраняването, обогатяването и обновяването на езика е неизбежна и феноменална среща на езикови процеси с различен вектор и от различно категориално естество.

Не е маловажно, че синтактичният когнитивен код може да оптимизира пътя за постигане на необратима функционална грамотност след едно гарантирано на практика качествено обучение по български език култура на писане

и говорене с разбиране при овладяна норма, в това число и като философия на когницията.

Девет министри от кабинета Борисов – 3 подадоха оставка. (15 януари 2020, Frognews.bg).

Когнитивната интеграция на продуцента на езиковата употреба, ако владее нормата, ще каже, че това е поредният, *девети* като поредица от оставки министър, който извършва този акт, а не количеството като новина – *девет*, наведнъж, едновременно, общо в момента. Тази грешка на езиковата употреба, която пренарежда семите в значението на числителното име като категориална употреба, прави невалиден когнитивния модус на адресанта и съответно не обслужва когнитивната потребност на адресата. С други думи, информативността е унищожена, медийната стойност е нулева. Езикът тържествува над речта в безсмислицата или парадокса. Няма компромис и не е възможна демократизация на рецепцията или на перцепцията.

6 кандидатстват за генерален директор на БНР (Сега, 28 май 2019);

Двама яки бодигарда пазят ... (ПИК);

Дано да се поздравим с осем евродепутата... (FROGNEWS, 31.05.2019).

Така и нормата за употреба на бройната форма на имената от м.р. за лица, както и мъжколичните форми на бройните числителни имена също са превенция или – обратно – унищожаване на когнитивния код и на информативната стойност при неправилна езикова употреба:

100 члена на комисии и полицаи измряха от изтощение на изборите в Индонезия (24 април 2019, 22:40);

Сегашните трима директора ще бъдат освободени поетапно... (Сега, 09.04.2020 г.);

2700 артефакти от колекцията ... (Епицентър, 07.02.2020 г.)

Езикови грешки, които показват когнитивен дефицит и непознаване на лексикалната семантика, водят до изкривяване на смисъла:

Огнен ад, причинен от хвърлена цигара, се състоя в столичния квартал „Света Троица“. (24 юли 2019, 16:43);

Ситуацията не предполага „червен картон“ за Горанов (ПИК, 18.05.2020 г.).

Тук едва ли става въпрос за непознаване на семантиката. По-скоро е на лице или бързане, или неосигурена с когнитивна интеграция и коректност хиперстарателност, която с натрупването на представките и неуспешното търсене на излишна претенция се превръща в грешка. Тази езикова грешка отменя встрани значението на предиката, което е достатъчно определящо да измени до невалидност смисъла на изречението.

Т.е. престараването и несигурната когниция като предварителна подготовка на езиковата личност се превръщат в жертва на законите на езика. Властта на езика отнема властта на словото и така на практика изчезва властта на медията. „Четвъртата“ власт е денонсирана от езика. Аксиоматичният и акси-

ологичен „диктат“ на езика и неговите закони като философия на мисленето и функционалност на съзнанието е суверенът на словото и оттам и суверен на неговата сила, която всъщност осигурява парадигмата на властите и ги поддържа дори.

Затова *свикна* прави невалидно като информативност и в най-минимизиран вариант медийното остойностяване на:

Президентът свикна КСНС за мерки срещу корупцията по високите етажи на властта (Медианул, 3 април 2019);

Тавтологията като сблъсък на нисък когнитивен код, „загубен“ на срещата на чужда дума и изконна лексема, проявява езиковата високостепенност по отношение на лексикална семантика и стил:

Можело да се даде опция на общинските съвети възможността с един час да удължат или намалят ... (Блиц, 13 юни 2018);

Днес въздушната маса ще се задържи неустойчива. (Блиц, Няма опривия: И днес в половин България ще е страшно, 07:15, 30 юни 2018);

..., който ще се гледа на есен. (Блиц, 13 юни 2018);

..., че сте бил жертва на ... (Блиц, 15 юни 2018);

Иде извънредна среща в Министерския съвет (Блиц, 7 януари 2019, заглавие, 18:04)

По продължението на р. Марица (БТВ, късните новини 23.30, 4 февруари 2020, репортаж);

Неправилното разполагане на лексеми и словосъчетания пречи на смисъла като информативна задача на медията:

Министърът на отбраната Красимир Каракачанов ще награти и 10-те най-добри спортисти на Министерството на отбраната, военните спортни клубове, ... (24 часа, 17 декември 2019);

Непремереният експликат на когнитивния модус личи в:

Ще има ли война най-сетне? (24 часа, заглавие, 7 януари 2020);

... заразителна болест ... (Канал 3, пряко предаване от Парламента на гласуването на Закона за извънредното положение; Александрова, председател на Правната комисия на 44-то НС; 20.03.2020)

Заседанието започна с леко ескалиране на спокойствието в залата. (ПИК, 7 юни 2019);

Елена Йончева си самопризна: ... (ПИК, 18 юли 2018);

Действията на Гешев изглеждат изненадващи, но очевидно са замислени отдавна и съгласувани с когото трябва. Освен това звучат някак ултимативно. (FROGNEWS, 27 януари 2020).

Властта на езика се разполага не само по отношение на лексикална семантика и граматическа характеристика като неуспешна референция на когнитивната интеграция и на когнитивния модус, но и в не по-малка степен в случаи, когато тези дефицити се отнасят до комбинаториката като комплекс от позиция и графика ведно.

Борисов разпореди важна проверка на двама министри (Блиц, 29 май 2019);

Борисов: Щом **махат** всички, а не ни псуват, социологията е добра (Mediapool, 16 февруари 2020, 12:06, заглавие)

„Чухте ли, какво каза Цветанов? (Афера, 01.06.2019);

Моля, да не ме задържате под стража (Епицентър, 04.03.2020 г.)

Пита, дали има ли нужда от подобно предаване (Faktor, 16.04.2020 г.);

Да дариш* е глагол, който спасява (OFFNews, 26.11.2019 г.);

Снеха обвинения на турски писателки за тероризъм, **преведени и на български език** (Faktor, 14.02.2020 г.);

Кандидат-студентският изпит по български език е върху мисъл на Камю: Човекът е единственото създание, което отказва да бъде*, каквото е“ (Сега, 08 юни 2019);

Тази година всяко от отличените училища чества **знаменателна** за развитието на просветното дело **годишнини**. (24 часа, 22.05.2020г.).

Дали Борисов е разпоредил да бъдат проверени двама министри, или Борисов е разпоредил на двама министри да направят определена проверка, е въпрос на затруднена рецепция и съответно обслужена когнитивна потребност от страна на адресата, реципиента. Този информативен разколебан заради неправилно позициониране код е следствие от недостатъчно прецизиране на семантичните контакти между отделните лексеми в позициите.

По същата причина не е напълно и изведнъж ясно „**махат всички**“ обретен словоред, при който **махат** е поздрав, ли е, или **махат** е отстранявам всички. Т.е. **всички** може да е подлог в постпозиция, но може да е допълнение и от това зависи информативната стойност и когнитивната култура.

Езиковото съзнание с неговата когнитивно-евристична нагласа и в двете посоки – екстра- и интро-, противостои, когато нещо е механика и формализъм. Принципът на инерцията и повторемостта, цикличността дори смущава езиковото съзнание, защото то ползва и разпознава модели.

Запетаята пред **каквото е** не само че не е поставена в съответствие с мисълта като референция на когнитивната интеграция на езиковото съзнание, но и руши когнитивния код и когнитивната креативност (вж. Официален ... 2012). Не може да се разкъсва предикатната връзка при копулата на екзистенцията.

Иначе грешката при правопис на сложни думи е отдавна известна, за съжаление, и отдавна обяснена (**кандидат-студентският**).

Не по-малко категорично се представя зависимостта между властта на езика като употреба и езика на „четвъртата“ власт като информативна сила в словоредните грешки – илюстрация за силата на нормата в граматиката. Показателен пример е изречението „БСП излиза от дневния ред на проблемите на страната“ на Тома Биков (Панорама, БНТ, 12.06.2020; Фактор. бг, 12.06.2020). Словоредът и семантичните връзки между думите в така представените им позиции може да са амбивалентни като смисъл и внушение, т.е. като политика

през словото и властта на езика. Изглежда, когнитивно правдоподобното като модус от страна на Тома Биков е, че проблемите на страната излизат от дневния ред на БСП. А може и дневният ред на проблемите да излиза от модуса на БСП. Тази вариативност подлага на съмнение когнитивната интеграция на Биков и даже е допустимо, че самият Биков излиза от определен дневен ред или определен дневен ред излиза от модуса на Биков. Във всички случаи подобна вариативност, която прилича на еквилибристика, доказва недвусмислено властта на езика – като сила, като изначална позиция, като доминанта и аксиома по принцип. Тя може да се делегира на словото и в словото единствено през езиковото съзнание като потенциа да вербализира в употребата езика като слово. Словото обаче се обезсилва, ако не са налице езиковите закони като реферираны норми. Нормативната езикова употреба транслира властта като сила на словото и така от властта на езика е налице власт въобще – закон. Законът транслира власт – политика. Политиката е старт на властта на езика и словото. „Четвъртата“ власт е медиаторът, който именно затова трябва да се изследва. Първо – за да се гарантира властта на езика, и второ – за да се реализира наистина тази власт. Перспективата като вектор валидира обновяването на езика, но то е възможно по пътя на когнитивната перспектива, за която своеобразен източник и гаранция ведно е и медийният дискурс. Науката обаче може да постигне това, като приложи методологическата рамка на интердисциплинарния срез и анализира и прогнозира развойните езикови процеси – лексикализация, граматикализация, реконструкция и прогностика.

Заклучение

Властта на езика изисква компетентност. Езиковото съзнание е ресурс на езиковата личност. Културата за езика означава владееие на нормата и отговорна употреба съобразно това. Кооперативността на лингвистиката не трябва да насочва вектора в обратна, ще рече, отрицателна посока. Кооперативността на лингвистиката е по посока на съхранение на езика, част от което е и добросъвестно отношение към нормата. Когато нормата изразява структурно-системни отношения, подлагането ѝ на рушене и социология е негативно отношение към езика. Лингвистиката трябва да отговаря на въпроса защо?, а не да спира до въпросите как?, какво?

Езикът на „четвъртата власт“ не бива да създава мита за снижаване на книжовната норма, защото неориториката на „четвъртата власт“ има немаловажното призвание да придава публичност на политиката като концепт на властта и ценност на демократичното ни общество. Затова естествено медията е трибуна с най-силна обществена акустика по въпросите на проблемите в образованието, един от които е обучението по български език и езиковата грамотност на учениците, т.е. на обществото, на нацията ни. Културоформиращият феномен на авторитета на медийния дискурс би бил саморазрушен,

ако езикът му е ненормативен. Парадокс тук не може да се допуска. Обратно. Трябва да се осигури комуникативен континуум по този проблем – структуроопределящ и в двете комуникативни ситуации. Стратегията на информационния обмен трябва да обедини аудиторията и да се служи добросъвестно на словото и на способността на езика да моделира – все едно, езиково съзнание, езикова личност, езикова култура, културни традиции.

Властта на езика задължава. За журналистическия ценностен и рефлексивен елит задължението е отговорност за нормативност – правоговорна и правописна; лексикална, граматична и стилистична, защото този журналистически елит не е *„раздорно и разнебитено племе“*. Това е власт, която съучаства в изграждането на езиковите личности като национален капитал и като израз и пазител на държавност.

„Състоянието на българската журналистика“ тревожи В. Седларска в *„Дъното отдолу“*, което я притеснява: *„един сайт да ме ПИК-не, както той обича да прави.“* (Медианул, *Дъното отдолу*, В. Седларска, 3 юни 2018 г.). Вътреизреченският континуум и когнитивната интеграция са такава смислова концентрация, която превръща информативно-комуникативните валенции на словото на Седларска в тази му експликативна миниатюра в научноизследователска задача на лингвистиката. Властта на езика и езикът на „четвъртата власт“ могат да се превърнат ресурс за придвижване по-напред и по-нагоре от 111-то място на българския медиен дискурс като свобода на словото. Защото не може да се отрече, че властта на езика придава свобода на словото по силата на „усвоена“ наистина власт, за да е налице етимонът „четвърта“. Класацията денонсира словото и отнема властта. Това обаче не е просто социален феномен, за който науката няма ангажимент. Напротив, точно това е тревога за състоянието на езика, но не като власт, защото тя е аксиома, а като ценностно осигурен и стабилен когнитивен код на нацията. Точно този код е прототипът на националната идентичност, сама по себе си духовен еквивалент на национална сигурност и държавен суверенитет.

Затова Диян Божидаров пише във в. Сега, че **„запетаята и пълният член са по-страшни от пандемия“**. Запетаята е метаязикът на мисълта като единица смисъл и на информацията в нейната комуникативна себестойност в писмената ѝ форма естествено. Пълният член пък е експликативна форма на когнитивно основополагащия елемент на тази мисъл.

За лингвистиката задължението е мониторинг на състоянието на езика в комуникативната мрежа на медийния дискурс и партньорство в името на езика и за бъдещето на езика като феномен на нацията и държавността.

Т.е. част от комуникативната мрежа на вербалното пространство е и този мониторинг като метакомуникация между лингвистиката и медийния дискурс. И ако медийният дискурс е неориторика, то мониторингът е метариторика.

Наблюденията дават основание да се направи изводът, че езикът е власт, заради която езиковото съзнание модерира субекта на езика в личност, чиято

социална когнция превръща нейния код в национална идентичност. Езиковото съзнание представя едновременно както силата на езика и неговите вътрешни закони като философия на експликацията на мисълта, така и правото на тази негова сила да се реферира като власт през употребата – сама по себе си като експликация и като вербализация – в словото. Словото транслира власт. Тази власт е феноменът, прототипът на количествено броимата нейна парадигма, чиято „поанта“ е медията – език, дискурс, комуникация въобще. Етимонът на „четвъртата власт“ валидира нейното значение за властта въобще – в която и да е нейна презентация като референция на властта на словото.

Медийният дискурс на Диян Божидаков, прибавен към „*Дъното отдолу*“ на Веселина Седларска, е „времеубежище“ (Г. Господинов, „Времеубежище“) на българския език, в което науката за езика и медията като социокултурен институт са изправени пред властта на езика за правото да се делегира „четвъртата власт“ като условие и при условие за защитата, съхраняването и обогатяването на българския език в името на неговото бъдеще като конституиран и конституиращ нацията и държавата концепт.

БЕЛЕЖКИ

Дъното отдолу, Медиапул, 3 юни 2018, Веселина Седларска.
Запетаята и пълният член са по-страшни от пандемия ..., Диян Божидаков, в. Сега, 23 май 2020 г.
Bgsniper, заглавие, 5 декември 2019
Блиц, заглавие, 29 юли 2018
В. „Сега“
Господинов, Г. „Времеубежище“
Епицентър, 19 октомври 2018
Клуб Z, 4 .01.2018
Mediapool.bg, 03.06.2018, Дъното отдолу – Веселина Седларска, Редута
OFFNews, интервю с Теодора Димова, 13 ноември 2019
ПИК, 14.05.2019:
31 юли 2019, Планинар.org
FROGNEWS, 20.10.2018

БИБЛИОГРАФИЯ

Александрова 2012: Александрова, Д., Тенденции в политическата реторика на българския преход – В: Реторика и комуникации / A Peer Scientific Journal, бр. 3, 2012 г.
Буров 2012: Буров, Ст. Две норми на българската устна книжовна реч // Електронно списание LiterNet, 07.11.2012, № 11 (156). Available from: <https://litenet.bg/publish28/stoian-burov/dve-normi.htm>
Велева 1995: Велева, М. За несъщинската разговорност на вестникарските заглавия – В: Съпоставително езикознание, кн. 1, 1995, 47–55.
Виденев 2003: Виденев, М. По въпроса за „масовата грешка“ в речта на съвременната българска интелигенция. // Електронно списание LiterNet, 13.06.2003, № 6 (43). Available from: <https://litenet.bg/publish3/mvidenov/masovata.htm>
Добрева 2009: Добрева, Е. Толерантност, нетолерантност и нулева толерантност в съвременния български печат: критически лингвосемиотичен анализ. Велико Търново: Фабер, 2009.

- Добросклонска 2000: Добросклонская, Т. Г. Теория и методы медиалингвистики. Москва. МГУ. 2000.
- Ефтимова 2016: Ефтимова, А. Двойственият език в медиите: езика на политическата коректност vs езика на омразата. София: Просвета, 2016 – 335 с. ISBN 978-954-01-3271-6.
- Ефтимова 2020: Ефтимова, А. Масовите отклонения от книжовноезиковите норми в медиите – грешки или нови норми. Медии и език. Електронно списание за научни изследвания по медиен език. 26.01.2020. Бр. 7. ISSN 2535-0587.
- Костомаров 2015: Костомаров, В. Г. Язык текущего момента: понятие правильности: Златоуст. Санкт-Петербург. 2015. ISBN 978-5-86547-835-5.
- Ницолова 1999: Ницолова, Р. Основни тенденции в развитието на българския печат след 1989 г. – В: Медиите и езикът. София: ЕТО, 1999, 114–121.
- Реторика ... 2017: Реторика във времето. Съст. Александрова, Д. БАР. Изд. Експрес. Гб. 2017.
- Рикъор 1996: Рикер, П. Торжество языка над насилем. Герменевтический подход к философии права // Вопросы философии, 1996. № 4. с. 32 – 34.
- Сталянова 2020: Сталянова, Н. Речта на съвременното българско общество, Издателство „Парадигма“, София, 2020.
- Сталянова, Миланов 2012: Сталянова, Н., В. Миланов, Езикови портрети на български политически, част 1, УИ „Климент Охридски“, 2012.
- Хабекирова 2016: Хабекирова, З. С. Характерные особенности языка массовой коммуникации. „Вестник АГУ“. Вып. 2. (177). 2016. с. 78 – 82; 80 -81.
- Хамидова 2018: Хамидова, А. Х. Медиалингвистика: новая парадигма в изучении языка СМИ. Вестник МГЛУ. Гуманитарные науки. Вып. 1 (789) / 2018. с. 294; 298.
- Хумболт 1985: Гумбольдт, В. фон. Язык и философия культуры. М.: Прогресс, 1985.
- Чернявска 2015: Чернявская, В. Е. Медиальность: опыт осмысления формирующейся парадигмы в лингвистике. Журнал „Медиалингвистика“. 2015. № 1 (6).
- Corner 1998: Corner, J. The Scope of Media Linguistics, BAAL Newsletter, 1998.
- Corner 1995: Corner, J. Documentary television: the scope for media linguistics. In AILA Review, 1995, p.62.

Проф. дфи Мариана Георгиева
 БАН, Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
 София, 1113
 бул. „Шипченски проход“ 52, блок 17
 ✉ mv.georgieva7@gmail.com

Prof. Mariana Georgieva, D Habil
 Institute for Bulgarian Language,
 Bulgarian Academy of Sciences
 Shipchenski prohod Blvd. 52, block 17 p.80 p.154,
 113 Sofia, Bulgaria
 ✉ m.georgieva@ibl.bas.bg
 ✉ mv.georgieva7@gmail.com